

Kognitiv svikt och beteendeproblem vid Parkinsons sjukdom: Viktiga fakta för patienter

Vilken typ av kognitiva besvär kan uppträda vid Parkinsons sjukdom?

Många människor med Parkinsons sjukdom (PS) har ett bra minne och tankeförmåga (kognition) och kan fungera normalt. Glömska kan dyka upp som en del av det naturliga åldrandet men vid PS kan mer allvarliga besvär med uppmärksamhet, tankeförmåga och minne uppträda när sjukdomen blir mer avancerad.

Vanliga kognitiva besvär vid PS innefattar svårigheter med:

- Uppmärksamhet och koncentration
- Planering såsom organisera en händelserik dag
- Följa med i komplicerade samtal och kunna lösa komplexa problem
- Snabbt kunna formulera tankar
- Minnas händelser eller särskilda detaljer, men där ledtrådar ofta för minnet tillbaka

När de kognitiva besvären är lätta och inte medför någon allvarlig påverkan på ditt dagliga liv kallas detta för en **lindrig kognitiv svikt**. När besvären är så pass uttalade att de påverkar aktiviteter i den dagliga livsföringen kallas detta för **demens**.

Varför uppträder kognitiva besvär?

Förändringar av den mentala förmågan utvecklas när PS börjar engagera de delar av hjärnan som kontrollerar uppmärksamhet, tankeverksamhet och minne. I de flesta fall uppträder detta först sent in i sjukdomen eller i samband med det naturliga åldrandet, vanligtvis efter 65 års ålder.

Hallucinationer och vanföreställningar

Många patienter med PS som lider av kognitiv svikt kan också besväras av hallucinationer och vanföreställningar. Hallucinationer innebär att man i vaket tillstånd ser eller hör saker som inte finns i verkligheten. Vid PS är hallucinationer oftast visuella. De kan utgöras av att man ”ser” djur eller människor som inte finns egentligen. I början förstår de flesta patienter att hallucinationerna inte är på riktigt. Senare kan det bli svårare ha full insikt i vad som är och inte är verkligt. Patienter med PS kan också utveckla illusioner där man t.ex. missuppfattar en fläck på väggen att vara en insekt.

Vanföreställningar är falska föreställningar som inte är baserade på verklighet eller fakta. Vanliga vanföreställningar kan vara upplevelse av att det bor ytterligare människor i huset, din maka/make är otrogen eller att någon stjälar från dig. Dessa besvär uppträder vanligtvis vid mer avancerad PS.

Lindriga hallucinationer som du själv lätt inser inte är på riktigt behöver ingen behandling. Det är viktigt att din läkare kontrollerar att du inte har en bakomliggande infektion, särskilt urinvägsinfektion, eller att du står på ett läkemedel som kan ge hallucinationer och vanföreställningar. Hallucinationer och vanföreställningar kan ofta behandlas genom medicinjustering, såsom justering av sömn- eller smärtmediciner. Om besvären fortsätter trots dessa åtgärder kan det bli aktuellt att din läkare försöker minska på din parkinsonmedicinering. Om inte heller detta hjälper, eller det medför försämrad rörlighet, kan det bli aktuellt för din läkare att förskriva mediciner som används för att främja kognitionen. Dessutom kan klozapin eller quetiapin hjälpa mot hallucinationer och

vanföreställningar men har sömnhet som en känd biverkan. Klozapin kräver också regelbunden blodprovstagning.

Vad kan jag själv göra för att motverka kognitiva besvär?

Kognitiv funktion kan vara behjälpt av goda vanor avseende motion, kost, sömn och blodtryckskontroll.

Ta kontakt med din läkare om besvär med tankeförmåga, minne eller beslutsförmåga börjar påverka dina dagliga rutiner. Din läkare kan då vilja utföra kognitiva tester och se över din medicinering då läkemedel som används vid PS och andra sjukdomar ibland kan förvärra kognitionen. Användande av dosett och verktyg för medicinpåminnelse kan vara av värde.

Om minnesbesvären blir mer allvarliga:

- Diskutera med din familj och läkare hur du vill planera för din framtida boendesituation såsom behov av hemtjänst eller vårdboende.
- Låt en betrodd anhörig få fullmakt att företräda dig, lokala juridiska regelverk kan variera. Om du inte längre har möjlighet kan denna person då få rätt att föra din talan, ta ansvar för din ekonomi och betala dina räkningar med mera. Utan en fullmakt kan dessa ärenden bli mer komplicerade och kostsamma.
- Säkerställ att din egendom och testamente är aktuellt. Du kommer inte ha möjlighet att ändra ditt testamente om du lider av svåra kognitiva besvär.

Finns det behandlingar?

En del läkemedel kan hjälpa och har studerats hos parkinsonpatienter med demens. Dessa läkemedel inkluderar rivastigmin, donepezil, galantamin och memantin.

En del patienter som tar dessa mediciner upplever förbättring medan andra inte märker någon stor skillnad. Vanliga biverkningar av dessa mediciner är illamående och diarré.